

March 1999

ทางเลือกรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียวโดยของนักการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย

ชาญชัย ยมดิษฐ์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

ยมดิษฐ์, ชาญชัย (1999) "ทางเลือกรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียวโดยของนักการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย," *Journal of Education Studies*: Vol. 27: Iss. 3, Article 7.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.27.3.7

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol27/iss3/7>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ทางเลือกรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอุดมการณ์ประชาธิปไตย ของนักการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย

ชาญชัย ยมดิษฐ์

ประเทศไทยมีนโยบายพัฒนาการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่จากช่วงเวลาดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน ยังพบว่า มีประชาธิปไตยแค่รูปแบบแต่เนื้อหาสาระที่แท้จริงยังไม่เกิดขึ้นกับคนไทยส่วนใหญ่ ดังที่ ประเวศ วะสี (๒๕๓๕:๓) ระบุว่าสังคมไทยเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยน้อยมาก เพราะลักษณะสมองของไทยสนใจแต่เรื่องรูปแบบมากกว่าเนื้อหาสาระ

ลักษณะดังกล่าวเป็นเพราะผู้นำในยุคก่อนบิดเบือนเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ประชาธิปไตย ใช้รูปแบบประชาธิปไตยคำจูนอำนาจและผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ดังนั้นการเมืองไทยจึงวนเวียนอยู่กับวงจรอุบาทว์ทางการเมือง โดยถูกทำให้ เรียนรู้ว่า ประเทศไทยจะต้องปกครองด้วยรูปแบบประชาธิปไตยแบบไทยๆ ชนิดทำตามผู้ใหญ่ห้ามขัดใจผู้นำเท่านั้น การกล่อมเกล่าเช่นนี้ทำให้เกิดความสูญเสีย บุคลิกภาพของลักษณะพลเมือง ทำให้ชีวิตที่ดีและสังคมที่ดีของมวลชนหายไป อันเนื่องมาจากความชำรุดของระบบการศึกษาที่ทำหน้าที่ให้การเรียนรู้ทางการเมือง

ปัจจุบันนี้รัฐธรรมนูญใหม่ กำหนดให้การศึกษาทำหน้าที่ให้การเรียนรู้ ประชาธิปไตยและปลูกฝังประชาธิปไตยอย่างจริงจัง และบทความนี้จึงเป็นบทความเชิง ทฤษฎีที่นำเสนอรูปแบบการศึกษา เพื่อให้การเรียนรู้ทางการเมืองแบบสวนกระแสเก่า เพื่อให้ผู้ทำหน้าที่ให้การเรียนรู้ทางการเมืองได้พิจารณา นำไปสร้างทางเลือกในการ ให้การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างมีเนื้อหาสาระที่แท้จริง ผู้เขียนนำเสนอผลการค้นพบจากงานวิจัยกับนักการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทยจำนวน ๓๐ คน และนำผลการศึกษา มาสร้างรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอุดมการณ์ประชาธิปไตย ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยของเวนสไตน์ (Weinstein, Mark) รูปแบบดังกล่าวมีทั้งหมด ๗ รูปแบบดังนี้

๑. รูปแบบการคิดวิจารณ์

เวนส์ไตน์ (Weinstien, 1991: 1-25) ระบุว่าทักษะการคิดวิจารณ์ประกอบด้วย (การคิดอนุมาน การคิดนิรนัย การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น การตีความ การประเมิน การอ้างเหตุผลโต้แย้ง) ความรู้สึกไวต่อสภาวะแวดล้อม การตรวจสอบตนเอง การคิดอย่างรับผิดชอบ และเกณฑ์

๒. รูปแบบการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง

รูปแบบนี้พิจารณากรอบแนวคิดของ เวินส์ไตน์ (Weinstien) นิวแมน (Newman, 1977: 176-185) บรูคฟิลด์ (Brookfield, 1987 : 174) ประกอบด้วยประสบการณ์การศึกษาบรมในสถานศึกษา การเข้าร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และการสนับสนุนสิทธิมนุษยชน

๓. รูปแบบการกระจำงัดค่านิยม

รูปแบบนี้ยึดกรอบแนวคิด ของ แรทส์ ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin and Simon, 1966:36) ประกอบด้วยทางเลือกอย่างอิสระ การพิจารณาทางเลือกที่หลากหลาย การตัดสินใจเลือกวิธีการมั่นใจและภูมิใจในวิธีการที่เลือก ยืนยันและเปิดเผยวิธีการที่เลือก และกระทำพฤติกรรมซ้ำ

๔. รูปแบบการศึกษาแบบร่วมมือ

รูปแบบนี้ใช้กรอบแนวคิดของ เวินส์ไตน์ (Weinstien) ไตจ์ตัน (Deighton, 1971:438) และ ไรเดอร์ (Ryder, 1987:11) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการศึกษาบรม การร่วมวางแผนและจัดการการกำหนดรูปแบบของความร่วมมือ ลักษณะการดำเนินการอบรม

๕. รูปแบบทฤษฎีการให้เหตุผลทางจริยธรรม

รูปแบบนี้ใช้กรอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ โคลเบิร์ก (Kholberg อ้างถึงใน พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, ๒๕๒๖: ๗-๑๓) ประกอบด้วย จริยธรรมระดับต่ำกว่าสังคม (ก่อนจริยธรรม) ระดับ จริยธรรม (สังคมวงแคบ) และระดับเหนือจริยธรรม (จริยธรรมวงกว้างหรือจริยธรรมระดับสากล)

๖. รูปแบบชุมชนยุติธรรม

รูปแบบนี้ใช้กรอบแนวคิดของ คัฟฟ์แมน (Kauffman, 1990: 77) โคลเบิร์ก (Kholberge cited in Angel, 1991:255) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมและความเที่ยงธรรม การไม่เห็นแก่ตัว วิธีการอภิปราย การประกันสิทธิเสรีภาพหลักจริยธรรม

๗. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโรงเรียน

รูปแบบนี้ใช้กรอบแนวคิดของ เวินส์ไตน์ (Weinstien) ไตจ์ตัน (Deighton, 1971:171) คันทิงแฮม (Cunningham, 1977:157) และเปลอสท์ (Pelost, 1993 : abstracts) ประกอบด้วย การกำหนดนโยบายโรงเรียน การกำกับดูแล การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การคัดเลือกบุคลากร และการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการโรงเรียน

ต่อจากนั้นผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เชิงสถิติและเพื่อบูรณาการสร้างทางเลือกรูปแบบการศึกษาให้เหมาะสมกับนักการเมืองท้องถิ่นและสังคมไทยได้ตัวแปรสำคัญดังนี้

รูปแบบการคิดวิจารณ์ญาณ

- การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น
- การตรวจสอบตนเอง
- การคิดอนุมาน
- การคิดแบบนิรนัย

การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง

- การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
- การสนับสนุนสิทธิมนุษยชน

ชุมชนยุติธรรม

- การมีส่วนร่วมของสมาชิก
- ความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
- ความยุติธรรมและชอบธรรม
- ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว
- การอภิปรายวิพากษ์วิจารณ์
- การประกันสิทธิเสรีภาพ

รูปแบบการกระจำงัดค่านิยม

- การพัฒนาตนเอง ๗ ขั้น

อุดมการณ์ประชาธิปไตย
ของนักการเมืองท้องถิ่น

ตัวแปรดังกล่าวผู้วิจัยนำมาสร้างคุณลักษณะด้านอุดมการณ์ประชาธิปไตย และรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอุดมการณ์ประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่นดังนี้

รูปแบบดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

๑. คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตย

จากการทบทวนเอกสารวรรณคดีที่เกี่ยวข้องประกอบกับผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้คือ

๑.๑ มีจริยธรรมและคุณธรรม

๑.๑.๑ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

๑.๑.๒ เชื่อถือและไว้วางใจได้

๑.๑.๓ มีจริยธรรมระดับสากล

จริยธรรมระดับสากลนี้หมายถึง จริยธรรมที่นานาชาติยอมรับกันว่าเป็น จริยธรรมขั้นสูงที่มนุษยชาติไม่ว่าในประเทศใดควรมี เช่น ความมีเหตุผล ความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ ความรับผิดชอบ ฯลฯ

๑.๒ การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

๑.๒.๑ การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นได้แก่ การยอมรับในกฎเกณฑ์ กติกาข้อบังคับต่างๆ ของส่วนรวม

๑.๒.๒ การคิดอย่างมีเหตุผล

๑.๒.๓ ความรู้สึกรับผิดชอบต่อ (คิดอย่างรับผิดชอบ)

๑.๒.๔ ความรู้สึกไวต่อสภาวะแวดล้อม

๑.๒.๕ การเข้าร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

๑.๓ พฤติกรรมประชาธิปไตย

๑.๓.๑ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

๑.๓.๒ การเข้าร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

๑.๓.๓ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

๑.๓.๔ การมีส่วนร่วม

๑.๓.๕ เคารพในสิทธิเสรีภาพของตนและผู้อื่น

๑.๓.๖ เคารพในกฎเกณฑ์กติกา

๒. การเกิดคุณลักษณะอุดมการณ์ประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น

๒.๑ การพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเองในแนวนี้นหมายถึง การใช้สติปัญญาที่มีอยู่แสวงหาแนวทางทางการศึกษาพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ที่เป็นคุณลักษณะของการเป็นผู้มีอุดมการณ์ประชาธิปไตย การคิดเหตุผล การคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาระดับจริยธรรมสากล คุณธรรม จริยธรรม การสร้างค่านิยมที่ชัดเจนแก่ตนเอง บุคลิกภาพของผู้นำ การพัฒนาตนเองนี้ไม่มีที่สิ้นสุดของการพัฒนา

๒.๒ การจัดสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ให้โดยการจัดการเรียนการสอน

ผู้วิจัยเชื่อว่า รูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์ที่นอกเหนือจากการที่มนุษย์เรียนรู้ด้วยสติปัญญาของตนเองในข้อที่ ๑ แล้วยังมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมให้ด้วยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ รูปแบบการศึกษาดังกล่าวประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ส่วนคือ

๒.๒.๑ เนื้อหาสาระของหลักสูตร

๒.๒.๒ กระบวนการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ เนื้อหาสาระของหลักสูตร
เป็นสาระพื้นฐานเกี่ยวกับวิชาพื้นฐานด้านต่อไปนี้

- เศรษฐกิจชุมชน

สาระด้านนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนระดับต่างๆที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจชุมชนและระบบโลก เพื่อเป็นข้อมูลนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ช่วยให้ท้องถิ่นมีความอยู่ดีกินดี นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาอาชีพของนักธุรกิจให้เข้าสู่การพัฒนาชุมชนตามสภาพพื้นฐานเดิมของนักการเมืองท้องถิ่นส่วนใหญ่อีกด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องให้พื้นฐานความรู้แก่นักการเมืองท้องถิ่นด้านนี้

- กฎหมายพื้นฐาน

สาระด้านนี้เป็นปัจจัยหลักของการปฏิบัติงานการเป็นนักการเมืองท้องถิ่น เพราะต้องมีระเบียบกฎหมายที่กติกาในการปฏิบัติงาน ดังจะเห็นได้ว่านักการเมืองท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยถูกสอบสวนว่ามีความผิดเพราะไม่รู้ข้อกฎหมายในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมีการฟ้องร้องกันมากดังที่กล่าวมา

๒.๒.๒ กระบวนการจัดการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการพัฒนาอุดมการณ์ประชาธิปไตย ในรูปแบบนี้เพราะเป็นสิ่งที่จะให้ผลการพัฒนาอุดมการณ์ประชาธิปไตย ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนน่าจะมีลักษณะดังนี้คือ

๑) มีการสร้างความคิดอิสระหรือการใช้ปัญญาอย่างอิสระ

๒) มีโอกาสในการใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเต็มที่ในการคิดและปฏิบัติกิจกรรม

๓) มีการศึกษาตัวอย่างของบุคคลที่เป็นนักการเมืองที่ดีมีความซื่อสัตย์เข้าเป็นแบบอย่างในการศึกษา

๔) ฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่แสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่จริงต่อชุมชน

๕) มีส่วนร่วมกับประชาชนในการศึกษาชุมชน

๖) มีการอภิปรายและวิพากษ์วิจารณ์ด้วยบรรยากาศทางวิชาการ

๗) มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักสูตร สังคมและบุคคลเข้าไว้ด้วยกัน และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์กัน

๘) นำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนเข้ามาศึกษา

๓. หน่วยงานที่เป็นองค์กรประชาธิปไตย

ลักษณะการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาอุดมการณ์ประชาธิปไตยรูปแบบนี้ เป็นสิ่งจำเป็นถือว่าเป็นหัวใจของรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย กล่าวคือ มีการสร้างให้หน่วยงานปกครองท้องถิ่นเป็นหน่วยของประชาธิปไตย มีนักการเมืองท้องถิ่นและทุกคนในหน่วยงานเป็นนักประชาธิปไตย มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันด้วยวิถีชีวิตประชาธิปไตยลักษณะนี้ ดิวอี้ (Dewey) เคยเรียกว่าชุมชนประชาธิปไตย ถ้าหากหน่วยงานไม่มีสมาชิกที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยก็ยากที่จะทำให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธา จนนำไปเป็นแบบอย่างได้ ดังนั้น นักการเมืองท้องถิ่นและคนในหน่วยงาน ต้องพร้อมใจกันปฏิบัติอย่างจริงจังภายใต้กระบวนการต่อไปนี้ คือ

๓.๑ สมาชิกทุกคนมีความเท่าเทียมกัน
ในองค์กร

๓.๒ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกิจการ
ขององค์กรโดยเท่าเทียมกัน

๓.๓ สมาชิกทุกคนต้องเสียสละและ
เห็นแก่ประโยชน์ต่อส่วนรวม

๓.๔ หน่วยงานมีความยุติธรรมและ
เที่ยงธรรม

๓.๕ สมาชิกขององค์กรมีการสนับสนุน
และส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

๓.๖ ใช้กระบวนการอภิปรายและ
วิพากษ์วิจารณ์หาข้อสรุป

๓.๗ กำหนดกฎเกณฑ์กติการ่วมกัน
เพื่อปฏิบัติ

๔. การศึกษาแบบร่วมมือกับองค์กรหรือ หน่วยงานภายนอก

หน่วยงาน หรือองค์กรดังกล่าวอาจเกิดจาก
ข้อตกลงหรือพันธกิจร่วมกันกับหน่วยงานการ
ปกครองท้องถิ่น โดยมีลักษณะร่วมมือซึ่งกัน
และกัน โดยหน่วยงานดังกล่าวทำหน้าที่ด้าน
วิทยาการ ให้ขวัญกำลังใจ หรือสนับสนุนด้านการ
วิชาการ โดยมีการวางแผนและการดำเนินการ
ตลอดจนประเมินผลงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ
ประการสำคัญก็คือ รูปแบบการศึกษาแบบร่วมมือ
ย่อมมาจากวิธีการที่ร่วมมือกันอย่างแท้จริงโดย
ยึดหลักเหตุผลและผลประโยชน์ของส่วนรวม
ร่วมกัน

รูปแบบดังกล่าวผู้วิจัยเชื่อว่า สามารถ
พัฒนาอุดมการณ์ประชาธิปไตยของนักการเมือง
ท้องถิ่นได้โดยปฏิบัติทุกขั้นตอนพร้อมกัน

ลักษณะที่ให้การศึกษาร่วมกัน

ลักษณะนี้เริ่มต้นกระบวนการด้วยการกำหนด
คุณลักษณะ

๑.๑ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองใน
ลักษณะต่างๆ เช่น การให้สิทธิพิเศษในการสมัคร
รับเลือกตั้งถ้าจบวุฒิปริญญาตรี การมีคุณสมบัติ
พิเศษอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นว่ามีคุณค่า ถ้ามี
คุณลักษณะของการพัฒนาตนเอง

๑.๒ จัดการเรียนการสอนในรูปแบบ
ต่างๆ

- การศึกษาในระบบ
- การศึกษานอกระบบ
- การฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงาน
- การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติงาน
- การสร้างโปรแกรมการเป็น

นักการเมืองสำหรับเยาวชนในระยะยาว

- ชูฝึกอบรมทางไกลเรื่องการ
พัฒนาอุดมการณ์ประชาธิปไตยของนักการเมือง
ท้องถิ่น ฯลฯ

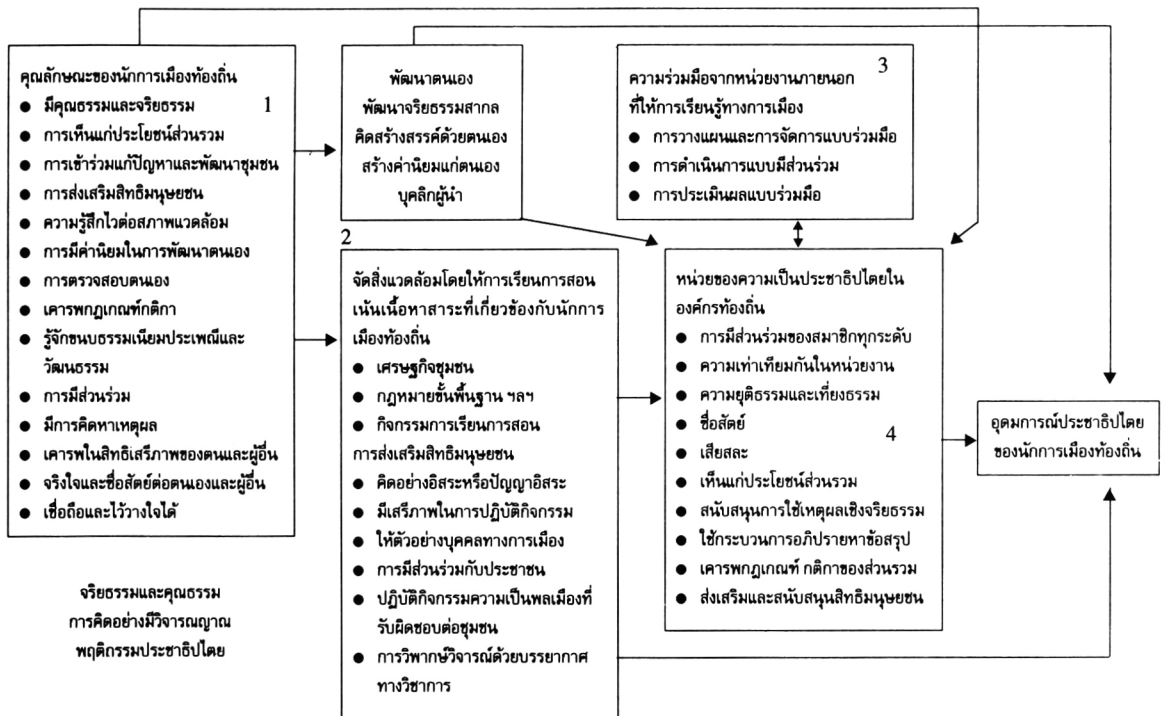
การศึกษาดังกล่าวอาจได้วุฒิทาง
การศึกษา หรือได้ประกาศนียบัตรพิเศษให้
สำหรับผู้ผ่านการศึกษแล้ว

๑.๓ การศึกษาแบบมีการปฏิบัติจริงใน
หน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่น เกี่ยวกับการ
ใช้อุดมการณ์ประชาธิปไตย เป็นการเรียนรู้สู่การ
ปฏิบัติจริงในงาน โดยอาศัยลักษณะ ข้อที่ ๑ และ
ข้อที่ ๒ มาเป็นพื้นฐานในการสร้างองค์กรแห่ง
การปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภายนอก
คอยให้ความร่วมมือทางด้านวิทยาการ และการ
สร้างขวัญกำลังใจ ก็จะทำให้ทุกๆ ส่วนสอดรับกัน
ส่งผลต่อการสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยแก่นัก
การเมืองท้องถิ่นได้

อย่างไรก็ตามในความคิดเห็นของผู้วิจัย เห็นว่า ควรทำไปพร้อมๆ กัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านอุดมการณ์ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างจริงจังกับนักการเมืองท้องถิ่น

สรุปรูปแบบการศึกษาที่ผู้วิจัยนำเสนอข้างต้น เป็นเพียงทางเลือกหนึ่งของการใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาทางการเมือง ผู้เขียนหวังว่าผู้

มีหน้าที่เกี่ยวข้องน่าจะพิจารณานำไปเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษา การพัฒนาและการฝึกอบรมเพื่อให้การเมืองท้องถิ่นมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยสูงขึ้น เป็นผู้นำในการพัฒนาประชาธิปไตย และทำลายล้างวงจรอุบาทว์ทางการเมือง การปกครองไทยที่วนเวียนอยู่กับสังคมไทยตลอด ๖๐ ปีที่ผ่านมาได้อย่างแท้จริง

แผนภูมิที่ 1 : ทางเลือกรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอุดมการณ์ประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- ประเวศ วะสี. **การพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๕.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. **การพัฒนาจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบอร์ก**. วารสารครู-ศาสตร์ ๑๑ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๒๖)
- Brookfeild, Stephen D. **Developing Critical Thinking**. Newyork : Joss-Bass, 1987.
- Cunningham, Franks. **Democratics Theory and Socialism**. The University of Cambridge Press, 1971.
- Deigton, John Robert. **The Encyclopedia of Education**. V.๒ Macmilan Company & Press, 1971.
- Pelost, Patric Joseph. "An Investigation of the Effectiveness of New Jersey Boards of Education to Govern Public School Districs". **Abstracts**. 1993.
- Kauffman, Keley. "New Direction for Children Developing" **The Prison as a Just Community**. N. 47 Spring, 1967.
- Raths, Louis E., Harmin m., and Simon S.B. **Values and Teaching**. Ohio: Charles E. Merrill, 1966.
- Ryder, Keneth G and Others. **Cooperative Education in New Era**. Sanfrancisco : Jossey-Bass Publisher, 1987.
- Weinstien, Mark. **Critical Thinking and Education for Democracy**. Resource Publication Series 4, No.2, 1991.

ดร.ชาญชัย ยมดิษฐ์ ศึกษาพิเศษกรมสามัญศึกษา สำนักพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม
เขตการศึกษา ๖ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี